

De politiske aspekter

Taler

Halvard Lange

Sted

Paris

Omstendigheter

Tale ved NATO's parlamentariker-konferanse

- 1 Da jeg kom hit i går, ble jeg vist en pressemelding som antydte at min tale i dag ville være «Un bulletin de santé de l'alliance atlantique» - «en bulletin om Atlanterhavsalliansens helsetilstand».
- 5 Jeg er ikke så sikker på at jeg er bemyndiget til å utstede en slik bulletin. Etter min mening ville det i det hele tatt være bedre om vi bekymret oss mindre om vår organisasjons sunnhetstilstand. Jeg har vært til stede ved hvert statsrådsmøte etter at NATO ble grunnlagt, og hvert år før desembermøtet har jeg lest om en eller annen dyptgående krise som NATO sto overfor. Men aldri er det blitt noe
- 10 av disse kriser. Når vi diskuterer våre problemer og våre vanskeligheter, burde vi ikke glemme å se dem i lys av de enestående resultater som er oppnådd i de 11 år NATO har bestått. Vi har vært i stand til å vareta Vest-Europas sikkerhet, som jo var hovedproblemet da alliansen ble grunnlagt. Og vi har nådd fram til en grad av politisk samarbeid i NATO's Råd, som få ville trodd var mulig i 1949.
- 15 Det store spørsmål er: hvordan er vår stilling med hensyn til fremtiden? Vil de mindre mangler som NATO lider av, føre til at organisasjonen sykner hen, eller er vi vel utrustet til å møte 60-årenes problemer?
- 20 Under vårt møte i desember i fjor i denne samme bygning oppfordret den amerikanske utenriksminister, Mr.Herter, alliansen til å gå i gang med en langtidsplanlegging, f.eks. for de neste 10 år. Vi måtte slutte med å være så opptatt av de daglige problemer, at vi ikke rakk annet enn å reagere på andres initiativ.
- 25 Reaksjonen på Mr.Herters oppfordring var oppmuntrende. Vi var alle enige om at dette var en riktig innstilling. I løpet av det siste år er arbeidet med en slik

30 langtidsplanlegging blitt satt i gang i NATO's Faste Råd. Jeg tror ikke at dette arbeid nødvendigvis vil måtte føre til dramatiske resultater. På en måte er det en virksomhet som aldri kan avsluttes, - den bør betraktes mer som en kontinuerlig prosess enn som en enkelt og avsluttet operasjon.

35 Når vi i dag ser fremover, står vi overfor to sett med problemer. Det er for det første det jeg vil kalle «familieproblemene» - det vil si hvordan vi skal overvinne de ikke ubetydelige uoverensstemmelser som består innenfor alliansen i synet på enkelte politiske økonomiske og militære spørsmål, og hvordan vi skal forbedre den politiske rådslagningsvirksomhet. Det annet sett med problemer er langt alvorligere, nemlig vårt forhold til resten av verden.

40 Jeg vil ikke ved denne anledning gå nærmere inn på familieproblemene. Jeg vil bare understreke at jeg ikke kan se behov for noen som helst endring av selve traktaten og heller ikke for noen vesentlige endringer i NATO's struktur. Vi har det verktøy som vi trenger. Hvordan det vil bli brukt, er et spørsmål om den 45 politiske vilje hos de 15 medlemsregjeringer.

Konferansens president har anmodet meg om å tale om emnet Vesten og den økonomiske tilbakeliggende del av verden - eller utviklingslandene som vi nå har begynt å kalle dem. Jeg skal prøve å etterkomme hans anmodning selv om mitt 50 eget land har langt mindre direkte erfaring på dette område enn mange andre som her er representert. Men først vil jeg gjerne si noen ord om vårt forhold til Sovjet-Samveldet.

Det fremholdes ofte at den trusel og den utfordring som vi står overfor, er i ferd 55 med å bli mindre av militær og i større grad av økonomisk og ideologisk art. Etter min oppfatning er dette riktig, men det er også sannsynligvis bare riktig fordi NATO har opprettet og opprettholder en situasjon med en militær maktbalanse.

60 Det er lett å være enig om NATO-landenes oppgave på det militære område. Det er å opprettholde militære styrker i et slikt antall og med et slikt utstyr, at de tilsammen gjør det klart for motparten at aggresjon vil være ensbetydende med selvmord. Oppgaven er videre å være i stand til å ta seg av mer begrensede konflikter som kan oppstå uten straks å måtte ta tilflukt til de endelige og 65 avgjørende våpen.

Hvis denne militære utfordring møtes på en tilfredsstillende måte, vil vi stå overfor et 10-år hvor vårt forhold til Sovjetblokken vil kunne beskrives på denne

70 måte: Vi vil måtte konkurrere med dem, og vi vil måtte forhandle med dem. Denne konkurransen vil kunne ta mange ubehagelige former. Det er intet som tyder på at Sovjet-Samveldet ikke fortsatt beherskes av troen på dets system til slutt vil seire overalt i verden, og at det vil fortsette sine anstrengelser for å nå dette mål. Etter mitt skjønn vil det være en stor feil, hvis vi, fordi denne

75 konkurransen vil bli voldsom, skulle være redde for å ta kampen opp - gjennom forhandlinger og ved å utvikle og utbedre kontakter på de forskjellige områder med Sovjet-Samveldet og Sovjetblokkens folk og myndigheter. Enhver annen retning ville være defatistisk fra vår side. Det er klart at vi har tillit til at våre frie samfunn kan vinne over denne utfordring.

80 Forhandlinger med Sovjet-Samveldet er ofte en langsom, kjedsommelig og irriterende prosess, men vi vil miste støtte fra store deler av folkeopinionen i våre land hvis vi av denne grunn viser oss uvillige til å forhandle når det foreligger et rimelig grunnlag for slike forhandlinger. Det mest nærliggende er

85 nedrustningsspørsmålet, hvor det nå riktignok ikke ser særlig oppmuntrende ut, men hvor vi må fortsette våre anstrengelser for å nå fram til nedrustning under effektiv kontroll. Men det holder også stikk på andre områder. Det er tilstrekkelig bare å nevne Tysklandsspørsmålet.

90 Det er imidlertid sannsynligvis på det økonomiske område at vi vil stå overfor den kraftigste utfordring i det neste ti-år. Sovjet-Samveldets økonomiske vekst er imponerende. En har regnet ut at i 1970 vil produksjonen i Sovjetblokken, selv om den fortsatt vil ligge vesentlig lavere enn vår i absolutte tall, ikke desto mindre ha en årlig økning like stor som i våre land. Nå kan en ikke betrakte den

95 økonomiske vekst i Sovjetblokken nødvendigvis som en dårlig ting i seg selv fra vårt synspunkt. Den bedring i levevilkårene som denne økende produksjon vil kunne føre med seg, vil før eller senere få gunstige virkninger på det sovjetiske samfunn. Men det er klart at et slikt veldig produksjonsmaskineri, som helt og holdent er underkastet politiske hensyn og en politisk ledelse, nødvendigvis vil

100 kunne skape alvorlige problemer for oss. Gjennom plutselige eksportframstøt vil de kunne ta sikte på skape kaos for våre markeder. I det hele tatt vil Sovjetregjeringen få stadig større muligheter til å sette inn sine ressurser i de underutviklede områder av verden, slik som det passer inn i deres politiske behov og aspirasjoner til enhver tid.

For å kunne beherske en slik situasjon trenger vi et effektivt vestlig samarbeidsinstrument som kan sikre at våre regjeringer samordner den økonomiske politikk for å nå fram til en høy vekstrate i våre egne land, og for å
110 påse at vi alle tar vår del av hjelpen til utviklingslandene. Vi er i dag i den lykkelige situasjon at et slikt samarbeidsinstrument er innenfor rekkevidde.

Etter hva vi har fått opplyst vil den komiteen som nå forbereder den nye Atlanterhavsorganisasjonen for Økonomisk samarbeid og Utvikling - OECD - i
115 nær framtid, sannsynligvis i løpet av denne uke, legge fram for regjeringene, et utkast til en konvensjon med tilhørende dokumenter. Slik som jeg ser det, vil dette kunne være et vendepunkt i det vestlige samarbeids historie. Avtalen vil sannsynligvis bli undertegnet på et statsrådsmøte her i Paris den 14. desember, og vil deretter i de påfølgende måneder bli lagt fram for de forskjellige
120 nasjonalforsamlinger til ratifikasjon. Det er mitt inderlige håp at denne ratifikasjon ikke vil finne sted motstrebende eller nølende, men med begeistring og etterfulgt av oppfordringer om effektive tiltak. Det vil være en fordel om alle regjeringer følte et sterkt press fra sine parlamenter for å gjøre den nye organisasjon til en livskraftig vestlig samarbeidsorganisasjon.

125 Det vil være noen nøytrale medlemmer av OECD. Jeg hilser deres nærvær med glede og vi må naturligvis fullt ut respektere deres holdning. Men likevel vil jeg først og fremst betrakte OECD som en iverksettelse av de ideer som kommer til uttrykk i artikkel 2 i den nordatlantiske pakt.

130 Jeg tror at OECD vil bli en organisasjon med vide perspektiver. Og når vi behandler våre egne økonomiske problemer og vår økonomiske politikk, vil denne organisasjon stadig ha utviklingslandenes behov for øye. Dette fører naturlig over til det emne som jeg er blitt bedt om å snakke om her.

135 Drivkraften bak de mange nye nasjoner i Asia og Afrika er den nasjonalistiske bølgen som har feiet over de to kontinenter i de siste 10 år. Denne nasjonalisme er et uttrykk for disse folks ønske om å være herskere i sitt eget hus og over sin egen skjebne. Denne nasjonalisme vil ikke minske før det siste av kolonifolkene
140 har nådd fram til politisk uavhengighet.

Men frigjøring fra kolonimaktenes formynderstyre løser ikke i seg selv alle problemene. De fleste av de folk som det her dreier seg om, er økonomisk og teknisk tilbakeliggende i ordets egentlige forstand. Realiteten bak disse ordene er

at fattigdom, uvitenhet og sykdom er faste bestanddeler av disse folks daglige liv. Inntil ganske nylig har de passivt funnet seg i sin onde skjebne, fordi de ikke hadde forestilling om noe bedre. I dag vet og forstår de at sult, sykdom, unødig slit og tidlig død ikke er uunngåelig, og at det er mulig å skape vilkår som kan gi dem selv og deres barn et bedre liv. Denne prosess som nå finner sted, er meget betegnende blitt kalt «de stigende forventningers revolusjon».

Det overveldende problem som utviklingslandenes ledere står overfor, er hvordan de skal kunne imøtekomme disse stigende forventninger. Vi vet fra erfaring at det er så godt som umulig for disse landene å øke nasjonalproduktet ved egne anstrengelser på en slik måte at de både kan heve levestandarden og samtidig sette i verk de investeringer som er nødvendige for å sikre en fortsatt produksjonsøkning. De er med andre ord ikke i stand til å sette i gang den automatiske prosess som økonomisk vekst og en stigende levestandard er avhengig av.

Det vi derfor opplever i dag, er at avstanden mellom de rike og de fattige land istedenfor å bli mindre, stadig blir større og større.

Utviklingslandene vet med seg selv at den eneste måte å snu denne utviklingstendens på er å modernisere og industrialisere sine land. Så store er forventningene og så sterkt er dette behov for økonomisk fremgang, at hvis de ikke finner en konstruktiv løsning, vil det føre til en frustrert holdning med en økende fiendtlig innstilling til de rike land, til politisk uro og opprør, og i det hele tatt til anarki, som vil kunne oppløse verdensøkonomien og true verdensfreden. For å hindre dette - og dette er tvingende nødvendig for enhver av oss - må de rike og industrialiserte land i verden samarbeide.

Hvilke feil Vesten enn må ha gjort i fortiden, skal en ikke se bort fra den kjennsgjerning at bare i dette året alene har ikke mindre enn 16 nye uavhengige stater blitt opprettet i Afrika, og de vil om kort tid få følge av ytterligere en nasjon til. Vesten er ikke lenger hemmet av kolonial tankegang og ærgjerrighet.

Denne utvikling i Vest står i skarp motsetning til den holdning som kommunistlandene inntar. De gjør ikke noe forsøk på å skjule de håp og de forventninger som de setter til utviklingen i Asia, i Afrika og Syd-Amerika og de muligheter denne gir dem til ytterligere å gjøre nye fremstøt for å oppnå verdensherredømmet. Det er all grunn for oss til å forstå alvoret i denne trusel,

185 og å ta opp den utfordring som den innebærer.

Når vi gjør dette, må vi imidlertid være klar over at Vestens forhold til utviklingslandene fremdeles har visse belastninger: frigjøringsstriden fra kolonistytet har inntil ganske nylig vært rettet utelukkende mot de vestlige
190 kolonimakter. Dette har ofte etterlatt en forsvarsholdning og en mistillit til alt som kommer fra Vesten, og det er fristelse for politikerne i disse landene å legge skylden på Vesten for problemer og mangler de selv ikke er i stand til å løse. Sovjet-Samveldet har aldri måttet arbeide under denne historiske belastning i sitt forhold til landene i Asia og i Afrika, og dette har på mange måter gitt de
195 kommunistdominerte landene en fordelaktigere utgangsposisjon enn Vesten. Videre må vi vokte oss for å undervurdere effektiviteten av de metoder som den internasjonale kommunisme anvender. Vi ser ofte at Sovjet-Samveldet med mindre bidrag enn de som ytes fra Vesten både når det gjelder direkte hjelp, lån og handel, åpenbart oppnår en langt større virkning og gunstigere publisitet.
200 Dette skyldes i første rekke Sovjetblokkens overmåte effektive og utrettelige propaganda, deres innordning av økonomiske og handelspolitiske interesser innenfor en større politisk målsetting og deres anstrengelser og vellykte forsøk på å trekke til seg studenter fra disse deler av verden.

205 Den største tiltrekningskraft som Sovjet-Samveldet har for utviklingslandene er imidlertid etter min mening, det en kan kalle eksemplets makt - det at Sovjet-Samveldet selv har utviklet seg på kort tid og ved sine egne anstrengelser fra et tilbaketrukkende jordbrukssamfunn til en moderne industristat. Dette er et betraktelig aktivum for kommunistene. Jeg er redd for at de kolossale ofre dette
210 har kostet i menneskeliv og menneskelig lidelse, spiller mindre rolle i land hvor sult, lidelser og uvitenhet er dagligdagse foreteelser.

Hvilket alternativ kan så vi i Vesten tilby?

215 For det første er vi i den situasjon at vi ikke mangler økonomiske ressurser til å yte hjelp. Atlanterhavslandene yter alene allerede langt større bidrag til hjelpeprogrammene enn Sovjetblokken gjør. Ennå viktigere er etter min mening den kjennegjering at våre økonomisk større ressurser - hvis de utnyttes helt - er i stand til å bære byrden av den vesentlige økning i hjelpen som er nødt til å
220 komme.

For det annet har utviklingslandene tradisjonelt hatt viktige handelsforbindelser

med landene i Vesten. For tiden importerer Atlanterhavslan-
225 ganger så meget fra utviklingslandene som Sovjetblokken gjør. Denne innbyrdes
avhengighet burde kunne danne et sunt grunnlag for et reelt samarbeidsforhold.

Heller ikke skal vi se bort fra de personlige kontakter som mange av lederne i
230 disse landene har med Vesten og de impulser og den påvirkning de har mottatt
gjennom sin utdannelse i vestlige land. Og vi skal ikke glemme at de nasjonale
bevegelser som førte til selvstyre i stor utstrekning er blitt inspirert av de ideer
om nasjonal selvstendighet, folkestyre og det enkelte menneskes verd, som er en
del av Vestens kulturarv.

235 Jeg nevnte at avstanden mellom de rike og de fattige land i verden stadig øker.
Hvis vi skal stoppe denne utviklingstendens og gjøre denne avstand mindre, må
vi være villige til å yte ofre. Jeg tenker ikke nå bare på direkte økonomisk hjelp i
form av gaver og lån selv om dette er en form for hjelpevirksomhet som ikke
240 bare må fortsettes, men som også må utvides i en vesentlig grad. Hva vi
imidlertid først og fremst burde ta sikte på er å komme fram til et mønster i våre
handelsforbindelser med utviklingslandene som kunne danne et varig grunnlag
for en stadig økende økonomisk vekst i disse land. Derved ville den prosess bli
satt i gang som vil kunne frigjøre disse landene fra den «onde sirkel» de
245 befinner seg i nå og føre fram til en automatisk økonomisk ekspansjon.

Vår viktigste oppgave vil derfor måtte bestå i å skape den nødvendige politiske
forståelse innenfor våre egne land for de endringer i vår handelspolitikk og i vår
produksjonsstruktur som en utvidet handel med utviklingslandene vil måtte
250 gjøre nødvendig.

For hvilken nytte har utviklingslandene av all slags økonomisk hjelp hvis den
handelspolitikk som giverlandene fører, mer enn oppveier verdien og fordelene
ved denne hjelp? Og hvordan kan utviklingslandene gjennomføre den
255 nødvendige økonomiske planlegging på lengre sikt, hvis svingningene i prisene
på råvarer på verdensmarkedet, som er disse landenes viktigste inntektskilde,
ødelegger ethvert forsøk på en slik langtidsplanlegging? Og hvilken hensikt har
det å sende tekniske og økonomiske eksperter for å bistå disse nye landene med å
utvikle sin økonomi, så lenge vi ikke er villige til å kjøpe de råvarer som de da
260 produserer? Hvis utviklingslandene skal kunne bygge opp og utvide sin egen
industri, må det være tillatt for dem å utnytte den eneste fordel de har i

relasjon til de industrialiserte samfunn i Vest - nemlig de lave arbeidslønninger. Men så lenge vi insisterer på beskyttelse mot det vi kaller «lav-prisimporten»,
265 hindrer vi dem i å gjøre bruk av denne spesielle fordel. Den tid er nå kommet da vi virkelig må akseptere prinsippet om en internasjonal arbeidsdeling, selv om dette vil ha enkelte ugunstige virkninger på vår egen økonomi i en overgangsperiode. Blant annet må vi foreta en omlegging av vår egen økonomiske struktur i retning av mer spesialisert produksjon, som vil tillate
270 utviklingslandene å sette i gang produksjon av mer arbeidskraftkrevende karakter.

Men en varig basis for økonomisk vekst i utviklingslandene kan bare oppnås gjennom slik økonomisk utvikling i våre egne land som vil føre til en stabil og
275 stadig økende etterspørsel etter deres produkter. En slik økonomisk vekst i de industrialiserte landene er derfor en første forutsetning for at de råvareproduserende land skal kunne utvikle sunne økonomiske forhold.

Selv om de industrialiserte lands forhold til utviklingslandene er blitt trukket
280 inn i Øst-Vest-konflikten, bør vi ikke tillate dette å dominere vårt forhold til dem. Vår primære interesse må være å bistå disse landene med å bygge opp slike samfunn som selv vil være istand til å motstå press utenfra og undergraving innenfra.

For å vise dem at vi virkelig er interessert i å begrense Øst-Vest-konflikten og hindre at den sprer seg til de politisk uforpliktete deler av verden, må vi respektere ønsket fra de utviklingslandene som foretrekker å stå utenfor Øst-Vest-konflikten og som bygger sin utenrikspolitikk på det såkalte «tredje alternativ». Landene i Asia og i Afrika står overfor problemer av politisk,
290 økonomisk og sosial art som i deres øyne er langt viktigere enn den konflikt som dominerer vår tankegang. Advarsler fra vår side mot kommunismens farer vil komme til å bli oppfattet som uttrykk for Vestens egeninteresse og som forsøk på å få dem på vår side i konflikten.

En annen grunn til at vi etter min mening burde respektere utviklingslandenes ønske om å være nøytrale i Øst-Vest-konflikten, er den omformingsprosess som sosialstrukturen i mange av disse landene befinner seg i. En viktig oppgave for lederne i disse nye nasjoner er å få fram en nasjonal samhörighets- og solidaritetsfølelse. Hvis en allianse med Vesten skulle utgjøre en ekstra
300 innenrikspolitisk belastning og være et ytterligere oppløsende element, ville det

på lengre sikt være i Vestens interesse om landene forble nøytrale. Før de kan regne med en varig økonomisk vekst eller være sikre på å forbli herrer over sin egen fremtid, må disse landene først nå fram til nasjonal enhet og indre styrke.

305 Først da vil de være istand til å ta stilling til allianser med omverdenen. Mange folk betrakter vår hjelp til utviklingslandene som forsøk på å knytte disse til Vesten med nye avhengighetsbånd. Den kommunistiske propaganda lar ingen anledning gå fra seg til å nære mistanken på dette punkt. For å imøtegå denne misforståtte skjønt forståelige holdning, vil det være en fordel om hjelpen så

310 langt som mulig blir kanalisert gjennom internasjonale organisasjoner - fremfor alt gjennom FN. Multilateral hjelp har også en annen stor psykologisk fordel. Giver og mottaker føler at de står på like fot. Samtidig kan en internasjonal organisasjon tillate seg å sette vilkår overfor utviklingslandene. Økonomiske kriterier for hjelp kan brukes i langt større grad og råd og kritikk kan utdeles

315 uten at det skaper inntrykk av et ønske om innblanding eller dominering.

Økonomisk utvikling i tidligere koloniområder må nødvendigvis foregå på andre måter enn de som ble brukt i våre egne land den gang vi hadde vår økonomiske «start» som det heter. Den tiden som står til disposisjon er kort, og

320 de fleste av de forhold og vilkår som var tilstede under den kapitalistiske utvikling i Vesten, er ikke tilstede i utviklingslandene. Av denne grunn er det i den nåværende situasjon i disse landene nødvendig med en sterk sentralmyndighet som er istand til effektivt å dirigere det økonomiske liv og ta på seg mange av de oppgaver som i Vesten drives av privatpersoner eller firmaer.

325 Denne kjennegjering må tas i betraktning når de forskjellige hjelpeprogrammer utarbeides.

Hvor meget vi enn tror på vår egen form for folkestyre, må vi huske at parlamentarisk demokrati slik som vi kjenner det, er resultatet av en lang og ofte

330 besværlig utvikling. Folkene i de økonomisk tilbakeliggende land må finne sin egen form for selvstyre avpasset etter deres særlige behov og til vilkårene på stedet.

— — —

335

Herr formann, De kan ha fått inntrykk av at jeg har fjernet meg langt fra de emner som er av størst interesse for et parlamentarikermøte som skal vurdere NATO's stilling i dag. Men er det ikke åpenbart at spørsmålet om NATO's fremtid vil være avhengig av hvordan de vestlige land ordner sitt forhold til den

del av verden som økonomisk sett er tilbakeliggende, men som politisk sett står fram som en makt sterk nok til å virke avgjørende inn på forholdet mellom Sovjetblokken og de demokratiske nasjoner?

345 De kommuniststyrte stater kan tilsynelatende ha enkelte fordeler i denne strid. Men det er min dype overbevisning at vi intet har å frykte for denne utfordring. Årsaken til denne min tillit er meget enkel. Vi representerer demokratier som har nådd fram til et høyt nivå både når det gjelder velstand og sosial rettferdighet. Og de idealer vi bygger vårt livssyn på - rettssamfunnet og det
350 enkelte menneskes verd - har universell gyldighet fordi de svarer til alle menneskers ønskemål, hvilken nasjon, rase eller farge de måtte være av.

Kilde

355 Utenriksminister Halvard Lange og prof. J. Tinbergen: "Vesten og utviklingslandene. Politiske og økonomiske aspekter." Den norske Atlanterhavskomite, 1961.

Emner

Foredrag, Forsvarspolitik, Globalisering, Handel, NATO, Sikkerhetspolitikk, Utenrikspolitik, Økonomi

URI

360 <https://www.virksommeord.no/tale/de-politiske-aspekter>

365

370

375